

NIRNBERGAS IETEIKUMI AGRĪNAI SVEŠVALODU APGUVEI

1996. gadā Gētes institūts laida klajā Nirnbergas ieteikumus agrīnai svešvalodu apguvei, ko kopīgi izstrādāja 22 pasaules valstu eksperti ar mērķi veicināt agrīnās svešvalodu apguves kā vispārātzīta principa iekļaušanu izglītības programmā. Kopš „Nirnbergas ieteikumu“ izstrādes pagājuši vairāk nekā desmit gadi, tomēr būtiskākajos jautājumos tie līdz pat šai dienai nav zaudējuši savu aktualitāti. Neraugoties uz to, sabiedriski politiskās, ekonomiskās un sociālās pārmaiņas, tehnoloģiju attīstība un ar to saistītā daudzveidīgā bērnu mediju pieredze un gaidas ietekmē mācīšanos agrīnā vecumā. Svešvalodu apguves pirmajos gados arvien nozīmīgākas kļūst arī mācīšanās psiholoģijas atziņas par bērna mācīšanās paradumiem.

Pārstrādātais izdevums Nirnbergas ieteikumi agrīnai svešvalodu apguvei apraksta agrīnās svešvalodu apguves nosacījumu kompleksu no aktuālās perspektīvas, tādējādi atklājot četrus līdz desmit gadus veca bērna mācīšanās potenciālu un vajadzības. Turklāt apmācības uzsākšana agrīnā vecumā aplūkota nevis no konkrētas izglītības sistēmas vai izglītības iestādes skatpunkta, bet gan no iespējami vispārīgas perspektīvas.

Šī publikācija paredzēta visiem, kas darbojas agrīnās svešvalodu apmācības jomā: lēmumu pieņēmējiem, skolu vadītājiem, kvalifikācijas celšanas kursu pasniedzējiem, esošajiem un topošajiem skolotājiem un audzinātājiem, kā arī studentiem. Tomēr tā vēršas arī pie vecākiem un citām personām no bērna vides, kuras bērna izglītības procesā ir iesaistītas drīzāk netieši, bet kurām ir būtiska ietekme uz bērna attīstību.

NIRNBERGAS IETEIKUMI JAUNA IETEKME UZ BĒRNA MĀCĪBU VIDI

Mūsdienās bērni dzīvo ārkārtīgi satīklotā vidē. Globālie procesi un jaunās komunikācijas tehnoloģijas maina ne tikai pieaugušo, bet arī bērnu izpratni par valodu. Daudzviet jau pavisam mazu bērnu ikdienu ietekmē mediji un arvien vairāk arī multikulturālisms un daudzvalodība. Ar mūsu pasaules kultūru un valodu daudzveidību bērns sastopas ne tikai bērnudārzā un skolā, bet pirms tam jau arī ģimenē un savā tuvākajā apkārtnē.

Mūsdienās bērni ar daudzvalodību saskaras kā ar normālu parādību un noprot, ka valodu mācīšanās ir noderīga.

Lai atvieglotu savstarpējo saprašanos un saglabātu Eiropas valodu un kultūru daudzveidību, Eiropas Savienība aicina visus pilsoņus līdzās savai dzimtajai valodai apgūt arī citas valodas ^[2]. Šo prasību iespējams īstenot, jau obligātās izglītības laikā visiem skolēniem nodrošinot iespēju apgūt vismaz divas modernās svešvalodas ^[3]. Tādēļ vairumā Eiropas Savienības valstu svešvalodu apguve ir kļuvusi par obligātu sākumskolas mācību programmas sastāvdaļu ^[4].

IETEIKUMS:

Agrīnajā svešvalodu apgūvē vienmēr būtu jāpatur prātā, ka neatkarīgi no reģionālajām un vietējām īpatnībām, kas nosaka mācību programmas specifiku, bērni reaģē un mācās atbilstoši savai personīgajai videi un individuālajai attīstībai.

Quellenangaben

^[1] Skat. Spanhel (2009)

^[2] Skat. Eiropas Padome (2001)

^[3] Skat. turpat, Ieteikums Nr. 1383 (1998); KOM (2003); KOM (2005)

^[4] Skat. Eurydice (2001, 2005) un Legutke (2009), 496. un sek. lpp.

NIRNBERGAS IETEIKUMI

AGRĪNĀS SVEŠVALODU APGUVES

AKTUĀLĀ SITUĀCIJA UN

PERSPEKTĪVAS

© Goethe-Institut

Visā pasaulē ir vērojama tendence svešvalodu apmācību uzsākt agrāk, nekā tas bija vēl pirms 15 gadiem. Kopumā ir vērojami centieni sistemātiski un starpiestāžu līmenī plānot agrīnās izglītības piedāvājumus, nostiprināt tos mācību programmās un īstenot, kā arī izglītēt tam nepieciešamo personālu. Vietēja un starptautiska mēroga pētījumi liecina, ka agrīnā svešvalodu apmācība noteikti spēj attaisnot uz to liktās cerības. Bērni jauno valodu apgūst ar sajūsmu.

Labvēlīgos apstākļos viņi attīsta elementāras komunikatīvās kompetences un valodas apziņu. Šie panākumi neapšaubāmi ir atkarīgi no apstākļiem, kas saistīti ar valodas politiku, pedagoģiju un svešvalodu didaktiku un kuriem daudzviet vēl netiek pievērsta pietiekama uzmanība ^[1].

Quellenangaben

^[1] Skat. Edelenbos, Johnstone & Kubanek (2006); Edelenbos, Kubanek (2007); Engen, Grooth-Wilken & Thürmann (2009)

NIRNBERGAS IETEIKUMI

VALODU POLITIKAS VEIDOTĀJI

Agrīnās svešvalodu apguves pamatnosacījumus lielā mērā ietekmē lēmumi izglītības un valodu politikas jomā, kurus pieņem ārpus mācību iestādes – bērnudārza, pirmskolas un sākumskolas.

Pirmās vai otrās svešvalodas apguves uzsākšanas laiku un šāda izglītības piedāvājuma galīgo formu nosaka virkne specifisku attiecīgās valsts institūciju un interešu apvienību. Svešvalodas kā mācību priekšmeta pievilcību un nozīmi valsts izglītības sistēmā, protams, var ietekmēt arī starptautisku valstu apvienību, piemēram, Eiropas Savienības valodu politika.

Nozīmīga loma ir arī tādām valodas un valodu apguvi veicinošām organizācijām kā svešvalodu skolotāju asociācijām, zinātniskām biedrībām un institūtiem, kā arī

starptautiskām starpniekorganizācijām, kas ar ekspertu palīdzību cenšas ietekmēt politikas veidotāju lēmumus ^[1].

Gan politiķiem, gan speciālistiem ir jāpārstāv valodu kopienu un ar valodām saistīto profesiju grupu intereses. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai audzinātājas ^[2], skolotāji un citi agrīnās svešvalodu apguves eksperti skaidri formulētu savas intereses un aktīvi piedalītos būtisku valodas politikas jautājumu risināšanā. Tas iespējams, iesaistoties profesionālajās asociācijās, piedaloties valodu apguvi veicinošos pasākumos, kā arī izmantojot kvalifikācijas celšanas iespējas.

IETEIKUMI:

Neraugoties uz katrā valstī atšķirīgo agrīnās svešvalodu apguves situāciju, ir iespējams formulēt vairākus principiālus ieteikumus:

Lēmumu pieņēmējiem ir jānodrošina, ka:

- tiek izstrādāta skaidra un saskaņota valodu apguves programma, kurā ņemtas vērā nacionālās un reģionālās īpatnības;
- tiek izstrādātas skaidras vadlīnijas valodu politikas un valodu apguves veicināšanas īstenošanai;
- tiek radīti priekšnoteikumi un nodrošināti finanšu līdzekļi mācībspēku izglītošanai un kvalifikācijas celšanai;
- sabiedrībai tiek izskaidroti reformu mērķi;
- valodu un valodu apguves veicināšanas organizācijas tiek iesaistītas lēmumu pieņemšanas procesos;
- agrīnās svešvalodu apguves piedāvājumi iespēju robežās ir viegli pieejami visiem bērniem.

Valodu un valodu apguves vecināšanas organizācijām būtu:

- jāpieprasa tiesības aktīvi līdzdarboties būtisku izglītības politikas lēmumu pieņemšanā.

Audzinātājiem ar svešvalodas specializāciju, valodu skolotājiem un citiem valodu mācīšanas un mācīšanās ekspertiem būtu:

- jāformulē savas profesionālās un speciālās intereses un ar interešu apvienību un nozares pārstāvju starpniecību jāpapildina valodu politikas diskusijas ar savām profesionālajām zināšanām.

Quellenangaben

^[1] Skat. Ammon (2003)

^[2] Šajā tekstā sieviešu dzimtes forma „audzinātājas” ietver arī vīriešu dzimti.

NIRNBERGAS IETEIKUMI VALODU IZVĒLE UN VALODU SECĪBA

Tas, kādas svešvalodas konkrētā valstī tiek apgūtas, ir atkarīgs no daudziem faktoriem. Valsts politiskie, ekonomiskie, kultūras un sociālie apstākļi, tās starptautiskie sakari, kā arī piederība reģionāliem un globāliem tīkliem lielā mērā nosaka ne tikai mācāmo valodu piedāvājumu, bet arī secību, kādā svešvalodas tiek apgūtas. Vairumā gadījumu kā pirmā tiek izvēlēta tā svešvaloda, kas saskaņā ar „noderīguma principu“ tiek uzskatīta par nozīmīgāko. Pašlaik šo vietu kā globāla lingua franca ieņem angļu valoda. Tomēr, ja mērķis – kā to Eiropā paredz jēdziens **Eiropas daudzvalodība** – ir vismaz divu moderno svešvalodu pārvaldīšana, tad pirmās svešvalodas apmācībā lielāka uzmanība nekā līdz šim jāpievērš tās lomai citu svešvalodu apgūvē. Īpaši tas attiecas uz saskarsmi ar pirmo svešvalodu pirmsskolas izglītības iestādēs un sākumskolā, jo pirmajai svešvalodai ir jāpaver durvis uz citu svešvalodu apguvi ^[1].

Vairums vecāku kā pirmo svešvalodu pieprasa angļu valodu pārlicībā, ka šī valoda ir viegli apgūstama un kā globāls komunikācijas līdzeklis nodrošinās labus priekšnoteikumus viņu bērnu turpmākajām izglītības gaitām un profesionālajai karjerai. Vecāki bieži neizvērtē ne to, ka realitātē mobilitātes vajadzības veidojas reģionos, kuros runā nevis angļu, bet citās valodās, ne arī to, ka angļu valoda kā pirmā svešvaloda var atstāt acīm redzami nelabvēlīgu ietekmi uz citu svešvalodu apguves motivāciju.

Turpretī, ja bērniem piemērotā un ilgtspējīgā veidā kā pirmo māca kādu citu svešvalodu, ir iespējams izveidot pozitīvu attieksmi pret šo valodu un attiecīgo kultūru. Šādā modelī angļu valodas apmācību var uzsākt nedaudz vēlāk, pēc apmēram trim līdz četriem gadiem, turklāt intensīvāk, lai tādējādi sasniegtu vēlamo angļu valodas prasmes līmeni ^[2].

No valodu politikas viedokļa būtisku pienesumu diferencētam skatam uz valodu izvēli un secību sniedz reģionālās daudzvalodības koncepcija ^[3]. Uzmanības centrā ir bērna individuālās komunikācijas un mācību vajadzības, arī saistībā ar viņa vēlākajām personiskajām un profesionālajām vēlmēm. Raugoties no šādas perspektīvas, valodu apguves piedāvājumus agrīnā vecumā un valodu secību nepieciešams veidot daudzveidīgākus un elastīgākus, lai tādējādi spētu attīstīt reģionāli nozīmīgus bērnu daudzvalodības profilus.

IETEIKUMI:

- Svešvalodu piedāvājumam būtu jābūt tik daudzveidīgam, lai bērni varētu izvēlēties starp vairākām valodām.
- Ņemot vērā individuālās un reģionālās daudzvalodības kontekstu, valodu secībai būtu jābūt elastīgai.
- Pirmās svešvalodas prasme būtu nepārtraukti jāuzlabo.
- Pievērsot pastiprinātu uzmanību sabiedrības izglītošanai, īpaši vecāki būtu labāk jāinformē par vienas vai otras valodu secības sekām.
- Ja pirmā svešvaloda ir angļu valoda, tai jāuzņemas īpaša atbildība attiecībā uz citu svešvalodu mācīšanos un jābruģē ceļš uz citu valodu apguvi.

Quellenangaben

^[1] Vgl. Legutke (2006)

^[2] Daži pētījumi pat pierāda, ka šāda „apgriezta” valodu secība var uzlabot skolēnu

sekmes gan pirmajā svešvalodā, gan angļu valodā kā otrajā svešvalodā. (skat. Orešič 2002)

^[3] Vgl. Gehrmann (2007, 2009)

NIRNBERGAS IETEIKUMI BĒRNIEM PIEMĒROTAS SVEŠVALODU APGUVES KONCEPCIJAS

Svešvalodu piedāvājumam maziem bērniem jābūt veidotam tā, lai tas veicinātu izpratnes rašanos par mērķvalodu un rosinātu uz komunikāciju jaunajā, vēl svešajā valodā. Ja ir labvēlīgi institucionālie apstākļi, laika ziņā intensīva apmācība ir daudzsološāka nekā ekstensīva.

Sākumā bērni dod priekšroku vārdiem un frāzēm, kas saistīti ar viņu ikdienas dzīvi un kuru nozīme dzimtajā valodā viņiem ir zināma. Sākotnējā saskarsmē ar svešvalodu viņi vēl nesapratīs gramatiskās struktūras, bet apgūs tās kā nedalāmu struktūru vai izteicienu ^[1].

Pamatojoties uz to, ir ieteicams organizēt uz darbību orientētas mācības, kas rotaļīgā veidā pasniedz interesantu saturu, ļauj eksperimentēt, rosina uz kustēšanos un radošumu, īsāk sakot – piedāvā bērnam daudzveidīgas attīstības iespējas.

Tādēļ svešvalodu mācību saturs būtu jāveido atbilstoši bērna vecumam un individuālajām interesēm. Jo jaunāks bērns, jo nozīmīgāka ir emocionālā saikne ar mācību priekšmetu un identificēšanās ar audzinātāju vai skolotāju. Ja mācību vidē nevalda bailes un spiediens un bērns tajā jūtas labi, viņš atbilstoši sev raksturīgajai ziņkārei arvien aktīvāk iesaistīsies mācību procesā.

IETEIKUMI:

- Svešvalodu apmācības mērķiem, saturam un metodēm jāatbilst mācību grupas pieredzei un sagatavotības līmenim.
- Mācību koncepcijai jāņem vērā katra bērna sagatavotības līmenis, iespējas un vajadzības.
- Svešvalodu apmācībai būtu jābūt saistītai ar bērnu zināšanām par pasauli un, aplūkojot nozīmīgus, bērniem būtiskus tematus, jāpaplašina viņu kompetences arī tajās jomās, kas nav saistītas ar valodu.

Quellenangaben

^[1] Tomēr ir novērots, ka bērni „ar analīzes palīdzību cenšas samazināt un strukturēt savas vides komplicētību”, lai „starp identificētajiem elementiem izveidotu sistemātiskas saiknes”. Skat. Röber (2008, 12. lpp.)

NIRNBERGAS IETEIKUMI

AGRĪNĀS SVEŠVALODU APGUVES STANDARTS

Pateicoties „Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm valodu apguvei”, ir iespējams aprakstīt katras konkrētās valodas apguves pakāpi, kas ļauj noteikt valodas prasmes līmeni. Līdz ar prasmes līmeņu aprakstu ir izstrādāts standarts, kas pirmo reizi ļauj salīdzināt mācību rezultātus gan vienas izglītības sistēmas ietvaros, gan starptautiskā līmenī, turklāt neatkarīgi no izglītības piedāvātājiem, skolu tipiem vai diplomu veidiem. Tomēr šis standarts neattiecas uz svešvalodu apguvi bērniem vecumā no četriem līdz desmit gadiem.

Standarts šai vecuma grupai, ko formulējusi, piemēram, Konsultāciju, informācijas un diskusiju darba grupa ^[1] (vāc. Beratungs-, Informations- und Gesprächskreis (BIG-Kreis)), palīdz orientēties attiecībā uz jautājumu, kādas kompetences desmitgadīgie var attīstīt 120 akadēmisko stundu laikā. BIG darba grupas izstrādātie „prasmju profili” attiecas uz jebkuru svešvalodu un ietver komunikatīvās, starpkultūru un metodiskās kompetences, kā arī valodas līdzekļu aprakstu. Tādējādi tie var kalpot par pamatu tālākai mācību programmu ^[2] izstrādei.

Šāds izglītības standarta apraksts svešvalodu apguvei sākumskolā neaplūko jautājumu par to, kā notiek konkrētais mācību process un cik daudz mācīšanās laika katram bērnam tiek atvēlēts. Lai spētu noteikt un uzlabot mācību kvalitāti, tiek izstrādātas un īstenotas, piemēram, testēšanas metodes, kas iespēju robežās ietver visus izglītības procesā iesaistītos.

Maziem bērniem, kas no bērnudārza nonāk sākumskolā, tiek veikta valodu zināšanu pārbaude, lai gūtu priekšstatu par to, cik labi viņi spēs piedalīties paredzētajās valodu mācībās skolā. Mūsdienās bērnudārza un sākumskolas bērni aizvien biežāk – piemēram, pēc izglītības iestāžu vadības un izglītības iestāžu uzturētāju iniciatīvas – raksta mācību dienasgrāmatu vai veido mācību portfeli, kura mērķis ir viņiem pašiem, viņu skolotājiem un vecākiem sniegt informāciju par viņu mācību sasniegumiem.

IETEIKUMI:

- Izglītības standarts svešvalodu apguvei sākumskolā būtu jāiekļauj mācību programmās, tādējādi radot skolotājiem pamatu un sistēmu svešvalodu apmācībai.
- Zināšanu līmeņa pārbaudes saturam un formai būtu jābūt pielāgotai bērniem un gan saturiski, gan metodiski jāņem vērā agrīnās svešvalodu apguves principi.
- Agrīnajā svešvalodu apgūvē centieni sasniegt izmērāmus rezultātus nedrīkstētu aizēnot primāros mērķus – vispusīgu bērna personības attīstību un svešvalodu mācīšanās motivācijas radīšanu un saglabāšanu.
- Ārējais novērtējums un pašnovērtējums būtu jāplāno ilgtermiņā un nepārtraukti jāturpina.

Quellenangaben

^[1] BIG darba grupa, ko 1999. gadā izveidoja prof. Hanss-Eberhards Pīfo, nodarbojas

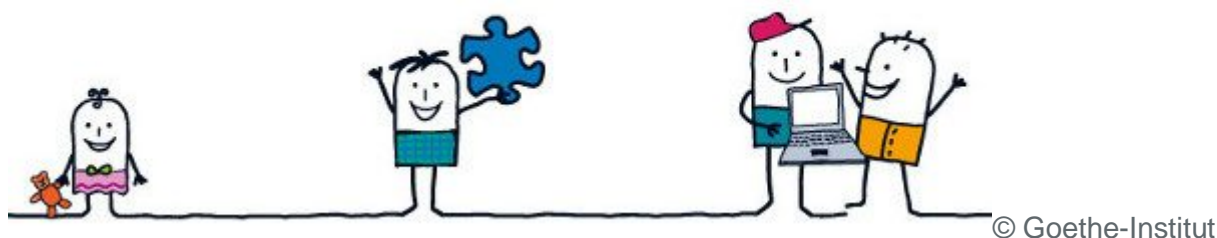
ar svešvalodu apmācības jautājumiem Vācijas sākumskolās. Grupā ietilpst speciālisti no ministrijām, augstskolām un pētniecības institūcijām, kā arī valsts un federālo zemju iestādēm.

^[2] Skat. BIG pamatdokuments (2005)

NIRNBERGAS IETEIKUMI

AGRĪNĀS SVEŠVALODU APGUVES PAMATNOSACĪJUMI

Bērna svešvalodas apguves process notiek kompleksas nosacījumu struktūras kontekstā, kas šajā nodaļā tiks aplūkots sīkāk. Šo procesu ietekmē gan cilvēki tiešā bērna tuvumā – vecāki un ģimene, audzinātājas un skolotāji, gan bērnam gandrīz nepamanāmi faktori vai institūcijas (piem., skolas vadība, valsts iestādes un interešu asociācijas).

Jau sākot no bērnudārza, mācību programmas nosaka kompetenču profilus un ar tiem saistīto mācību saturu. Mācību sasniegumus var ietekmēt arī izmantotās metodes un mediji. Dažādas testēšanas un izvērtēšanas metodes pavada mācību procesu jau no tā sākuma.

Ja apstākļus un faktorus, kas ietekmē agrīnās svešvalodu apguves procesu, iedomājamies kā tīklu, kas ieskauj bērnu, varam noprast, cik kompleksa ir šī ietekme. Centrā vienmēr atrodas bērns, kas atkarībā no savām individuālajām spējām attīsta savu svešvalodas kompetenci.

NIRNBERGAS IETEIKUMI

VALODU APMĀCĪBAS UZMANĪBAS CENTRĀ – BĒRNS

Svešvalodu apmācībai, kas pielāgota bērna mācīšanās īpatnībām, jāsekmē bērna personības vispārīgā attīstība.

Tai vienādā mērā jāattīsta bērna emocionālās, radošās, sociālās, kognitīvās un lingvistiskās spējas ar mērķi veicināt komunikāciju svešvalodā.

Lai tas izdotos, katram bērnam jāsaņem atbalsts atbilstoši viņa personības attīstībai.

Attīstības psiholoģija

Jau pirms dzimšanas cilvēks ir orientēts uz valodu. Zīdaiņi intuitīvi pielāgojas savas apkārtējās vides runas melodijai. Viņu pirmie centieni atdarināt skaņu savienojumus jau ir komunikatīvas darbības.

Apmēram no otrā dzīves gada valodas apguve kļūst apzināta. Valoda un domāšana saplūst. Bērns – spēlējoties koncentrēts uz sevi, bet atrodoties pastāvīgā, sociālā mijiedarbībā – izveido priekšstatu par pasauli un apgūst valodas struktūras.

Tālākā bērna lingvistiskā, kognitīvā un emocionālā attīstība ir atkarīga no viņa sociālās un kultūras situācijas un no tā, vai viņu uztver kā individu, pret kuru izturas atbilstoši viņa vajadzībām, tieksmēm un spējām.

Ieteikumi:

Atkarībā no bērna attīstības pakāpes svešvalodu apguves procesā būtu jāņem vērā šādi ieteikumi:

- Pateicoties savai nemākslotībai un spontanitātei, bērni spēj izrādīt īpašu sajūsmu un ir ļoti atvērti rotaļīgām darbībām. Bērniem parasti raksturīgā lielā ziņkāre, tieksme izpētīt, gatavība mācīties un uztveres spēja būtu jāizmanto praktiskām, uz darbību orientētām mācībām un eksperimentēšanai.
- Laika un telpas ziņā bērni orientējas uz tiešo realitāti. Vidē, kurā nevalda mērķvaloda, viņiem ir nepieciešami saprotami impulsi.
- Lai saprastu, bērniem ir nepieciešami konkrēti uzskates līdzekļi. Abstraktu saturu viņi sāk saprast tikai zināmā vecumā. Tādēļ būtisku ietekmi uz mācību panākumiem un mācīšanās prieku atstāj mācīšanās stimuli un metodes, kas orientētas uz darbību.
- Bērni spēj koncentrēties īsu laiku; bērniem raksturīgā labā atmiņa būtu rotaļīgā veidā jāizmanto un jāattīsta tālāk.
- Bērnu principiālā atvērtība mudina pievērsties starpkultūru tematiem.

Lingvistiskā attīstība

Kaut arī agrīnās svešvalodu apguves panākumu dinamikā ir vērojamas individuālas atšķirības, principiāli valodas apguves process tomēr norit pēc noteiktas shēmas. Līdz šim gan nav vienotas izpratnes par bērnu valodas apguves fāžu jeb pakāpju precīzu secību. Piažē [kognitīvās attīstības] stadiju modelis balstīts daudzos empīriskos pētījumos, tomēr mūsdienās tas – līdzīgi kā citi modeļi ^[1] - saņēmis ne mazums kritikas.

Mūsdienās nešaubās par to, ka „cilvēki jebkurā laikā ir spējīgi apgūt vienu vai vairākas jaunas valodas. Tomēr valodu apguves un smadzeņu darbības pētījumu rezultāti liecina, ka svešvalodas apguve būtu jāuzsāk pēc iespējas agrāk. Ir pierādīts, ka līdz sešu gadu vecumam otro valodu ir iespējams apgūt bez akcenta. Līdz pubertātei sintakses un morfoloģijas apguve prasa mazāk pūļu nekā vēlāk ^[2].” No otras puses, bērnu mācību sasniegumus ietekmē daudzi citi faktori, tostarp skolotāju darba un mācību materiālu kvalitāte vai ilgums un intensitāte, kādā notiek kontakts ar valodu.

Ieteikumi:

- Bērnu svešvalodu apguves process būtu jāskata pēc iespējas ciešākā kontekstā ar dzimtās valodas lingvistisko attīstību.
- Valodas apguves procesa laikā bērnam būtu jāpiedāvā pietiekami daudz iespēju jaunapgūtās zināšanas izmēģināt sociālā mijiedarbībā, piemēram, ar skolotāju vai klasesbiedriem.
- Zinot to, ka valodu apguves process nepārprotami norit fāzēs, ir jāmaina attieksme pret kļūdām valodas apgūvē. Kļūdas ir attīstības soļi ceļā uz valodas apguvi, pret kurām kā leģitīmu mācību procesa aspektu jāizturas ar pacietību un apdomību.

- Audzinātājam un/vai skolotājam kļūdas būtu jāuztver kā nozīmīgs valodas apguves procesa rādītājs un jāizmanto tās turpmākam bērna atbalstam.

Bērna vajadzības

Apmeklējot bērnudārzu un uzsākot skolas gaitas, bērni vēl nav emocionāli ļoti stabili. Viņi vēl tikai mācās pastāvēt vidē ārpus pazīstamajiem ģimenes apstākļiem. Viņi iegūst pirmos draugus, sastop jaunas saskarsmes personas, gūst dažāda veida personisko pieredzi. Šī nepazīstamā situācija kopā ar svešvalodas jaunajām skaņām prasa ievērojamu pieeju, kas īpaši ņem vērā bērnu attīstības emocionālo aspektu.

Bērniem ir ne tikai īpašas spējas, bet arī noteiktas vajadzības, kas būtu jāņem vērā arī agrīnajā svešvalodu apmācībā, lai bērns mācoties justos labi un mācību process noritētu veiksmīgi. Bērna vajadzības ir:

- justies droši mācību vidē;
- saņemt un spēt izrādīt mīlestību;
- izteikt jūtas, priecāties un sagādāt prieku citiem;
- saprasties ar pārējiem, tikt uzklausītam;
- spēlēties, darboties, kustēties un varēt iztraktoties;
- radoši izpausties;
- piedzīvot veiksmi un saņemt uzslavas;
- uzzināt, piedzīvot, iemācīties, atklāt, aktīvi izzināt kaut ko jaunu;
- atdarināt jauno pieredzi lomā spēlēs (vai tamlīdzīgi) un tādējādi pārstrādāt to emocionāli.

Ieteikums:

Nosakot un īstenojot agrīnās svešvalodu apguves mērķus, saturu un metodes, audzinātājam vai skolotājam vienmēr būtu jāņem vērā arī bērna vajadzības.

Bērna tiesības

Jau sākumskolā bērni būtu jāiepazīstina ar viņu tiesībām, kas noteiktas ANO Konvencijā par bērna tiesībām. Bērniem, kas attīsta izpratni par savām tiesībām, paveras plašas iespējas viņu tiešajā, sociālajā kontekstā. Pamattiesības uz izglītību valodas jomā ir izejas punkts daudzām citām tiesībām. Tas, kurš prot lasīt un rakstīt – tostarp arī vienā vai vairākās svešvalodās –, apgūš daudzpusīgāku komunikāciju un vieglāk attīstīs sociālās kompetences. Tiesības uz izglītību, uz svešvalodas apguvi nozīmē arī iespēju iepazīt citas kultūras, labāk saprast svešo, attīstīt gan zinātkāri, gan iecietību, iet pa ceļiem, kas bez valodu zināšanām paliktu nepieejami, un tādējādi rast neierobežotas iespējas savas personības attīstībai.

Mazi bērni neizjūt bīklumu pret svešo un svešas valodas skaņas uztver bez aizspriedumiem. Tomēr bērni nevar paši pieprasīt, lai viņiem tiktu nodrošināta iespēja apgūt svešvalodas viņiem piemērotā veidā.

Agrīnajai svešvalodu apguvei visiem bērniem jānodrošina šādas ar valodu saistītas tiesības:

- tiesības uz agrīnu, pēc iespējas plašāku izglītību valodas jomā (kuras mērķis ir iespēju vienlīdzība). Tas ietver gan dzimtās, respektīvi, izcelsmes valodas kompetences attīstību, gan bērna valodu prasmes paplašināšanu, apgūstot svešvalodas agrīnā vecumā;
- tiesības uz mācību saturu, kas veidots, ievērojot starpkultūru aspektu, kā arī uz starpkultūru komunikācijas iespējām;
- tiesības uz visu bērna iedzimto spēju maksimālu attīstību, mācoties valodas. Tas ietver mācīšanos, izmantojot visas maņas, ar mērķi apgūt zināšanas;
- tiesības uz patstāvīgu rīcību un līdzdalību ar valodu apmācību saistīto lēmumu pieņemšanas procesā;
- tiesības pieļaut valodas kļūdas un netikt sodītam;
- tiesības būt pieņemtam un saņemt vienlīdzīgu attieksmi neatkarīgi no izcelsmes valodas, reliģijas vai kultūras.

Ieteikums:

Agrīnajai svešvalodu apguvei būtu jāpiedāvā pēc iespējas vairāk praktisku, bērna vecumam atbilstošu izdevību mērķtiecīgi iepazīt bērna tiesības un tādējādi stiprināt bērna personību. Tas nozīmē uz klausīt bērnus, mudināt viņus izteikties, ļaut uzdot jautājumus, bet kļūdas labot iekļūti un apdomīgi.

NIRNBERGAS IETEIKUMI

AUDZINĀTĀJI UN VALODAS SKOLOTĀJI

Agrīnajā svešvalodu apgūvē audzinātājiem un skolotājiem ir ļoti būtiska loma. Līdzās vecākiem viņi ir nozīmīgākās bērna saskarsmes personas un būtiski ietekmē mācību vietas atmosfēru un bērnu ikdienas apstākļu veidošanos. Jo kvalificētāka ir audzinātāja, respektīvi, skolotāja attiecībā uz dažādajām un ļoti specifiskajām prasībām, jo veiksmīgāks būs bērna mācību process.

Audzinātājiem un skolotājiem ir nepieciešamas attiecīgās valodas apmācībai atbilstošas profesionālās kompetences (valodas prasme, zināšanas par kultūru, metodiskās un didaktiskās kompetences). Būtiskas ir arī noteiktas vispārīgas zināšanas un pieredze, tostarp ^[1]:

- komunikācijas prieks;
- starpkultūru komunikācijas spējas un vēlme tās īstenot;
- analītiska, uz problēmu risinājumu vērsta domāšana;
- kompetence, kas ļauj atpazīt, pasniegt un pielietot mācīšanās stratēģijas;
- mācīšanos visas dzīves garumā padarīt par principu sev un visiem skolēniem;
- atvērtība pret jauniem domāšanas un mācīšanās veidiem;
- spēja uz harmonisku un auglīgu sadarbību gan ar kolēģiem, gan bērniem;
- nepārtraukta individuālās mediju kompetences uzlabošana;
- spēja pašapzinīgi un mērķtiecīgi uztvert, kā arī kritiski izvērtēt savu profesionālo lomu un uzdevumu;
- pastāvīga gatavība sadarboties ar visiem audzināšanas un izglītības procesā iesaistītajiem.

Nereti audzinātāja un skolotājs ir vienīgās personas, ar kuru starpniecību bērns nonāk saskarsmē ar mērķvalodu. Tādēļ viņu valoda ir nozīmīgākais modelis, pēc kura bērni mācās. Audzinātājas vai skolotāja svešvalodas prasmei jābūt tik labai, lai visu nodarbību varētu vadīt svešvalodā. Viņu valodas prasmei jākalpo par paraugu attiecībā uz fonētiku, valodas ritmu un intonāciju.

Skolotāja uzdevums ir iepazīstināt bērnus ne tikai ar jauno valodu, bet uzmanīgi atklāt viņiem arī jauno kultūru. Kultūras starpnieka loma prasa no skolotāja atbilstošu starpkultūru kompetenci un plašas zināšanas par mērķvalsts kultūru (piemēram, zināšanas par bērnu literatūru u. taml.). Lai svešvalodu apmācību padarītu piemērotu bērniem, ļoti nozīmīga loma ir audzinātājas un skolotāja mākslinieciskajām un radošajām prasmēm.

Īpašu vietu agrīnajā svešvalodu apgūvē ieņem skolotāja starppersonu prasmes, t.i., viņa spējas rūpēties par partnerību un cieņpilnu līdzāspastāvēšanu mācību vidē un veidot mācību klimatu, kurā valda nevis bailes, bet uzticēšanās. Spēja darboties komandā un spēja uzņemties iniciatīvu grupā, respektīvi, stimulēt citus uzņemties iniciatīvu atstāj pozitīvu ietekmi uz pieaugušo (arī audzinātāju un vecāku) un bērnu sadarbību skolā un ārpus tās.

Skolotāju savstarpējā sadarbība galvenokārt ir saistīta ar informācijas un pieredzes apmaiņu, kopīgu mācību procesa vai starppriekšmetu projektu plānošanu,

saskaņošanu un īstenošanu. Šādai apmaiņai būtu jānotiek arī institūciju starpā, proti, starp skolotājiem un audzinātājiem, piemēram, bērnam pārejot no bērnudārza uz sākumskolu. Tas veicinātu loģisku mācību vielas progresiju un samazinātu atkārtotās iespēju.

Quellenangaben

^[1] Skat. arī BIG 2007

^[2] Skat. Ko-konstrukcijas modeļa skaidrojumu, Fthenakis (2009), 5. sējums, 24. Lpp

Audzinātāju ar svešvalodas specializāciju un valodas skolotāju izglītība

Raugoties starptautiskā kontekstā, audzinātāju un valodas skolotāju izglītība ir organizēta ļoti atšķirīgi, un tādēļ tās struktūra ir ļoti neviendabīga. Piemēram, skolotājiem, kas pasniedz svešvalodu sākumskolā, var būt vai nu audzinātāja vai sākumskolas skolotāja diploms ar papildu kvalifikāciju, kas ļauj mācīt svešvalodu maziem bērniem, vai arī viņi ir ieguvuši svešvalodas skolotāja izglītību. Raugoties starptautiskā kontekstā, audzinātāju un valodas skolotāju izglītība ir organizēta ļoti atšķirīgi, un tādēļ tās struktūra ir ļoti neviendabīga. Piemēram, skolotājiem, kas pasniedz svešvalodu sākumskolā, var būt vai nu audzinātāja vai sākumskolas skolotāja diploms ar papildu kvalifikāciju, kas ļauj mācīt svešvalodu maziem bērniem, vai arī viņi ir ieguvuši svešvalodas skolotāja izglītību. Audzinātājas, kurām tiek uzticēts pienākums mācīt svešvalodu, tagad bieži vien izmanto tālākizglītības kursus, lai iegūtu kvalifikāciju „audzinātājs ar svešvalodas specializāciju“. Skolotāju izglītībai vispirms būtu jānodrošina tas, lai vispārīgie bērnudārza un sākumskolas izglītības principi tiktu apgūti tādā mērā, ka tie tiek piemēroti izglītības procesu plānošanā un īstenošanā.

Tas ietver labas zināšanas par bērna attīstību un mācību satura pasniegšanu vecumam atbilstošā veidā. Mācību procesā būtisku lomu spēlē gan bērnu darbības, viņu pašiniciatīva un dabiskā vēlme mācīties, gan informācijas uzņemšana sociālā kontekstā vai ar attiecīgā skolotāja vai citas saskarsmes personas ^[2] starpniecību.

Ideālā gadījumā studiju laikā būtu jāaplūko visi skolotāja darbam būtiskie saturiskie aspekti, turklāt vienmēr saistībā ar jautājumu, kā tie būtu pasniedzami svešvalodā.

Ieteikumi:

- Audzinātājas un skolotāji darbam agrīnās svešvalodu apguves jomā būtu jāizglīto īpašās studiju programmās, kas vērstas uz bērniem piemērotu valodas mācīšanu.
- Studijām būtu jābūt orientētām uz kompetencēm un pēc iespējas plašāk jāiepazīstina ar teorētisko pamatu, kā arī jāattīsta un jāveicina praktiskās kompetences.
- Lai mācītu svešvalodu bērnudārzā un sākumskolā, audzinātājam un skolotājiem svešvaloda būtu jāpārvalda B2 līdz C1 līmenī saskaņā ar „Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm valodu apguvei“. Tas nodrošinātu pēc iespējas pareizāku un autentiskāku valodas modeli.
- Studiju laikā svešvalodai būtu jābūt darba valodai, un tā būtu jālieto pēc iespējas biežāk.
- Mācību saturam jābūt ar starpkultūru ievirzi, tas nozīmē, ka būtu jāņem vērā abas valodas un kultūras – izejas valoda un kultūra un mērķvaloda un kultūra — un tās jāsaista.
- Ideālā gadījumā studējošie būtu jāsaģatavo daudzvalodības didaktikas īstenošanai. Tas nozīmē – ņemt vērā un izmantot visas skolēnu grupā potenciāli runātās valodas un bērnu iepriekšējo valodu mācīšanās pieredzi.
- Izglītības ieguves laikā būtu jābūt iespējai praktiski izmēģināt mācību principus un metodes un tos kritiski izvērtēt studiju grupā.
- Studiju ietvaros studējošie būtu jāiepazīstina ar valodas līdzekļiem, kas nepieciešami bērniem nozīmīgu tematu un situāciju apspriešanai, kā arī ar piemērotiem verbālās izteiksmes līdzekļiem, kas nepieciešami mācību procesa vadīšanai.
- Studējošajiem būtu jānodrošina iespēja iepazīties ar būtiskām valodas politikas attīstības tendencēm un diskutēt par tām arī savas profesionālās situācijas kontekstā.
- Studiju laikā būtu jāparedz iespēja vai pat jāieplāno studijas ārzemēs.

Kvalifikācijas celšana un tālākizglītība

Kvalifikācijas celšana vienmēr ir vērsta uz tālāku attīstību, kam var būt dažādi mērķi – iepazīšanās ar jaunām mācību metodēm un materiāliem vai arī personīgā attīstība. Kvalifikācijas celšana sniedz jaunas prasmes un zināšanas, kas orientētas uz praksi un pieredzi, tomēr tai vienmēr jābūt zinātniski pamatotai. Kvalifikācijas celšana un tālākizglītība ir sekmīga tikai tad, ja jauniegūtās zināšanas un prasmes tiek pielietotas ikdienas darbā. Tas nozīmē, ka tālākizglītības pasākumu saturam jābūt vērstam uz praksi un darbību.

Nozīmīgu ieguldījumu kvalifikācijas celšanā un tālākizglītībā sniedz savstarpēji secīgi un labi izplānoti moduļi, kas izriet no prakses un rada iespējas diskusijām un pieredzes apmaiņai.

Pārkvalifikācijas vai citos agrīnās svešvalodu apmācības speciālistu kvalifikācijas pasākumos, no vienas puses, jārada saikne ar skolotāju esošajām profesionālajām zināšanām un interesēm, no otras puses, jāpaplašina viņu valodas zināšanas. Metodiskajai apmācībai, kas pielāgota jaunajai, specifiskajai mērķgrupai, jābūt praktiski izmantojamai un jārada gandarījuma sajūta par praksē sasniegto.

leiteikumi:

- Kvalifikācijas celšanai un tālākizglītībai būtu jānotiek, cik vien iespējams, nepārtraukti visas audzinātāju un skolotāju profesionālās karjeras laikā, ja nepieciešams, arī pēc viņu pašu iniciatīvas.
- Kvalifikācijas celšanas pasākumiem būtu jānodrošina audzinātājas un skolotāji papildināt esošās prasmes, jāpalīdz apzināties savus trūkumus un jāpiedāvā iespējas patstāvīgai, pakāpeniskai profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai.

NIRNBERGAS IETEIKUMI VECĀKI

Kaut arī dažkārt vecāki un skolotāji baidās, ka pārāk agra svešvalodas apguves uzsākšana varētu pārslogot bērnus, vairums vecāku agrīno valodas apmācību tomēr uzskata par bērnu iespēju. Viņi ir labi informēti par to, ka svešvalodas apmācības uzsākšana agrīnā vecumā sniedz bērnam neapšaubāmas priekšrocības vieglākā un ātrākā vēl vienas vai vairāku valodu apgūvē.

Lai agrīnā svešvalodu apguve noritētu sekmīgi, vecāki ir neaizstājami audzinātāju un skolotāju sadarbības partneri. Viņi var atbalstīt bērna mācīšanās procesu un radīt būtiskus priekšnosacījumus tā veiksmīgai norisei. Ja vecākiem ir pozitīva attieksme pret svešvalodu mācīšanos, ko viņi izrāda gan uz āru, gan bērnam, un ja viņi atbalsta bērna centienus apgūt valodu, viņš mācīsies labprāt un motivēti.

Interese par mācību saturu, uzslavas un iedrošinājums arī ārpus skolas ir būtiski faktori, kas ietekmē bērna interesi par svešvalodu. Šī iemesla dēļ bērnudārzniem un skolām plānošanas darbā būtu jāiesaista vecāki un atzinīgi jānovērtē viņu atbalsts. Jo ciešāka ir saikne starp bērnudārzu, skolu un vecāku mājām kā mācību vietu, jo pozitīvāku ietekmi tas atstāj uz bērnu.

IETEIKUMI:

- Vecāki būtu piemērotā veidā jāinformē par agrīnās svešvalodu apguves mērķiem un saturu, kā arī par mācīšanās psiholoģiskajiem priekšnoteikumiem. Viņi būtu regulāri jāinformē par bērna izaugsmi un progresu. Tikai tā viņi var atbilstoši saprast, uzraudzīt un atbalstīt mācību procesu.
- Vecākiem būtu skaidri jāizrāda interese par agrīnās svešvalodu apguves procesu, uzdodot bērnam jautājumus, iedrošinot viņu, uzslavējot viņa sasniegumus un sarunājoties ar viņu. Mudinājumam nodemonstrēt apgūtās zināšanas būtu jāsignalizē patiesa interese, un to nekādā gadījumā nedrīkst izmantot kontroles nolūkos.
- Vecākiem būtu jācenšas neietekmēt bērna mācīšanās procesu, labojot kļūdas. Kļūdu labošana būtu jāatstāj audzinātāju un skolotāju ziņā, kuri kļūdu labojumus ļoti mērķtiecīgi un diskrēti veic tā, lai neradītu bērnam nedrošības izjūtu un netraucētu runas plūsmu.
- Vecākiem iespēju robežās būtu jāpieņem sadarbības piedāvājumi (vacāku vakari, informatīvie pasākumi, skolas svētki u.c.) un arī pašiem jāmeklē sadarbības iespējas ar skolotājiem, turklāt abām pusēm jāsauglabā cieņa pret otras puses pienākumiem un atbildību.

NIRNBERGAS IETEIKUMI MĀCĪBU VIETAS

Agrīnā svešvalodu apguve notiek bērnudārzos, skolās vai citās izglītības iestādēs. Lai nodrošinātu kvalificētu apmācību, tai būtu jānotiek tikai tādās telpās, kas attiecībā uz telpas izmēru un iekārtojumu garantē bērniem drošu vidi, kurā mācību procesu ir iespējams organizēt bērniem piemērotā veidā un kas nekādā ziņā neapdraud bērnu veselību.

Pēc iespējas mazāks bērnu skaits grupā, bērnam piemērota telpiskā atmosfēra vislabāk nodrošina to, ka katram bērnam ir pietiekoši daudz iespēju runāt un viņš tiek aprūpēts atbilstoši savām vajadzībām. Stabila mācību atmosfēra, ja iespējams, vienā un tajā pašā telpā, veicina mācību procesa nepārtrauktību.

Katrai izglītības iestādei visām iesaistītajām audzinātājām un skolotājiem jānodrošina iespēja vienoties par aprūpes veidiem, mācību mērķiem, metodēm un saturu, īpaši tad, ja svešvalodu māca atsevišķs speciālists.

IETEIKUMI:

Telpas, kurās bērni mācās, būtu jāizmanto pēc iespējas ilgstošāk, lai bērni varētu attīstīties vidē, kurā jūtas droši.

Dažādu valodas līmeņu speciālistiem savā starpā būtu jāapmainās ar informāciju. Ieteicamie informācijas apmaiņas veidi ir:

- apmaiņa ar mācību programmām, vadlīnijām, mērķu aprakstiem, saturu un tematiem;
- valodas apguvēja portfeļa veidošana, kas nav piesaistīts konkrētai mācību iestādei;
- koordinēšanas konferences; #savstarpējas starpinstitūciju hospitācijas un kopīgi kvalifikācijas celšanas pasākumi.

Pāreja

Nepārtrauktībai agrīnajā svešvalodu apguvē problēmas nereti sagādā pāreja no bērnudārza uz pirmsskolu un sākumskolu ^[1].

Būtisks instruments mācību procesa nepārtrauktības nodrošināšanai dažādās izglītības iestādēs ir svešvalodu mācību programmu saskaņošana starp institūcijām. Sākumskolas skolotājiem no audzinātājām, kas māca svešvalodu, jāiegūst precīza informācija par iepriekš apgūto mācību saturu un konkrētiem mācību pasākumiem, lai tādējādi loģiski izmantotu jau esošās svešvalodas zināšanas un izvairītos no atkārtotā. Tāpat arī iepriekšējās mācību iestādes speciālistiem jāsaprot bērni pārejai uz nākamo izglītības pakāpi.

Šeit nepieciešami regulējumi mācību programmu jomā, kas nosaka skaidru svešvalodu apguves progresiju un nepārtrauktību.

Ieteikumi:

- Mācību programmām (apmācības sākums, valodu izvēle, apjoms un secība, vēlamie profili apmācības beigās) savā starpā būtu jābūt precīzi saskaņotām. Visam ar agrīno svešvalodu apguvi saistītajam izglītības procesam ir jābūt balstītam uz kopīga izglītības teorijas pamata ^[2].
- Vismaz daļēji apvienota audzinātāju un skolotāju apmācība universitātēs, kā to mēģina īstenot dažās valstīs, varētu veicināt saskaņotas izglītības sistēmas izveidi ^[3].
- Lai nodrošinātu mācību procesa nepārtrauktību, institūcijām būtu savlaicīgi jāplāno un savstarpēji jāaskaņo pāreja no vienas mācību iestādes citā.
- Būtu jāizstrādā materiāli vai mācību līdzekļi, kas aptver vairākas izglītības pakāpes.

Quellenangaben

^[1] Skat. arī BIG 2009

^[2] Skat. Wassilios Fthenakis, Bildung ohne Übergänge, 21., 22. lpp., Bildungspezial (01/2010)

^[3] Skat. turpat

NIRNBERGAS IETEIKUMI

MĒRĶIS – DAŽĀDĀM KULTŪRĀM ATVĒRTS BĒRNS

Uzsākot svešvalodu apmācību agrīnā vecumā, tiek izmantoti visi resursi, lai svešvalodu apguves procesā sniegtu bērniem vislabākās iespējamās attīstības iespējas. Tas ietver bērna vispārīgās attīstības emocionālo, radošo, sociālo, kognitīvo un lingvistisko dimensiju, bet lielā mērā arī starpkultūru komunikatīvo kompetenci.

Bērns, kuru interesē dažādas kultūras un kas pret tām ir atvērts, vēlāk spēs kļūt par starpkulturāli kompetentu runātāju ⁽¹⁾, kas ir mūsdienu svešvalodu apmācības deklarētais mērķis.

Valodas apguvēja svešvalodas kompetence vairs netiek mērīta tikai pēc dzimtās valodas runātāju valodas kompetences, bet gan pēc viņa spējas tikt galā ar dažādajiem starpkultūru komunikācijas uzdevumiem. Agrīnajā valodu apguvē bērniem ir jāsniedz impulsi un jāpiedāvā mācību saturs, uz kura pamata var attīstīties starpkulturāli kompetentā runātāja atvērtība un iecietība. Agrīnajai saskarsmei ar svešvalodu ir jāmodina interese par valodām, jāvairo valodu mācīšanās prieks un „jāmotivē bērns sazināties arī tādā valodā, kas nav viņa dzimtā valoda“.

IETEIKUMS:

Svešvalodu apmācībai agrīnā vecumā, no vienas puses, būtu jākoncentrējas uz valodas kompetenču attīstību un, no otras puses, jāveicina arī vispārīgās un starpkultūru prasmes un mācīšanās stratēģijas.

Quellenangaben

⁽¹⁾ Skat., piem., Zarate (1997); Krumm (2003); House (2008)

Vispārīgās kompetences

Vispārīgo kompetenču – piemēram, paškompetences un sociālās kompetences – attīstība nenotiek izolēti no citu kompetenču attīstības, tādēļ to veidošana arī ir būtisks agrīnās svešvalodu apmācības uzdevums.

Agrīnajai svešvalodu apmācībai būtu jāveicina šādu vispārīgo kompetenču attīstība:

- paškompetence: gūstot sasniegumus un atziņas svešvalodas apguvē, bērns stiprina savu „es“ izjūtu, iemācās izprast un novērtēt sevi un savu personīgo lomu grupā, kā arī attīsta drosmi rīkoties;
- sociālā kompetence: veselīgs pašvērtējums ļauj adekvāti uztvert pārējos grupas locekļus. Bērns uztver pārējo grupas locekļu personīgo nozīmi, iemācās novērtēt katru individu, strādā komandā, attīsta „mēs“ izjūtu;
- afektīvā kompetence: saskarsmē ar citiem bērns iemācās izteikt jūtas, atpazīt konfliktus un problēmas un apgūst metodes, kas var vest pie problēmu risinājuma;
- motoriskā kompetence: kustības mācību procesa laikā ir viena no bērna pamatvajadzībām. Tās stiprina uztveres spēju un veicina bērna motorisko attīstību;

- kognitīvā kompetence: svešvaloda kļūst par satura pasniegšanas līdzekli, tā nav tikai pašmērķis. Svešvalodā pasniegts saturs stimulē domāšanu un veicina atmiņas darbību. Šī kompetence attīstās ne agrāk kā apmēram desmit gadu vecumā;
- radošā kompetence: gan svešas skaņas un zīmes, gan jauns un neierasts saturs rada prieku, modina ziņkāri, paver ceļu jaunām idejām un mudina izmēģināt jaunus paņēmienus;
- uzmanības kompetence: jauni iespaidi liek ievērot mūsu apkārni, vidi, līdzilvēku vajadzības un nepieciešamības. Uzmanība ved pie atzinības un cieņas, kā arī pie uzticēšanās.

Svešvalodas kompetences

Attiecībā uz valodas kompetencēm, kurām jāpiemīt bērniem ap desmit gadu vecumu, līdz šim nav empīriski pamatotu atzinumu, kas kalpotu par skaidru pamatu mācību standartiem.

Izņēmums ir fakts, ka, ieguldot attiecīgas pūles, bērniem piemīt spēja labi apgūt svešvalodas izrunu.

Ir jāpieņem, ka bērna valodas kompetences katrā prasmju jomā attīstās atšķirīgi. Jādomā, ka tas saistīts ar agrīnās svešvalodu apmācības uzsvāru, kas īpaši mācību sākumā sākumskolā tiek likts uz klausīšanās un runāšanu. Bērnudārzā un pirmskolā priekšplānā ir receptīvās prasmes – klausīšanās, klausīšanās sapratne un sapratne kopumā. Sākumskolā pievienojas arvien vairāk produktīvo un interaktīvo stratēģiju un darbību (runāšana, rakstīšana, mutvārdu saziņa).

Ieteikumi

- Neatkarīgi no tā, kad agrīnā valodas apguve tiek uzsākta, katram bērnam sākuma stadijā būtu jānodrošina laiks valodas impulsu uztverei, nesteidzinot viņu runāt un nepārtraucot viņa runas mēģinājumus ar neadekvātiem kļūdu labojumiem.
- Bērna īpašā spēja izrunas jomā būtu mērķtiecīgi un intensīvi jāatbalsta, īpaši izmantojot autentiskus klausāmos materiālus.
- Rakstīšanas prasmes apguvei svešvalodā būtu jānotiek ļoti uzmanīgi.
- Sniegtajai informācijai, kuras mērķis ir svešvalodas kompetences attīstīšana, saturiski, valodiski un metodiski būtu jābūt vērstai uz bērna komunikācijas vajadzībām.

Starpkultūru kompetence

Starpkultūru kompetences attīstīšana agrīnajā svešvalodu apgūvē ietver gan audzinošo aspektu sociālajā saskarsmē ar citiem, gan komunikatīvo aspektu saziņā svešvalodā. Jau šajā agrīnajā posmā ir iespējams un ieteicams ar mērķtiecīgi izvēlēta mācību satura un uzdevumu starpniecību vērst bērnu uzmanību uz starpkultūru jautājumiem, piemēram, izmantojot:

- mācību saturu, kas saistīts ar mērķvalodas valsts kultūru (piem., svētki un paražas);
- kontrastējošus materiālus, kas raksturo „svešo” kultūru un savējo kultūru un tādējādi saasina bērnu uztveri (piem., sadzīves priekšmeti, māksla);
- materiālus empātijas veicināšanai pret cilvēkiem no citas kultūras;
- ar dzīvi saistītas situācijas (lomu spēles), kas vingrina spēju darboties starpkultūru situācijās.

Svešo kultūru bērns iepazīst saskarsmē ar attēliem, tekstiem vai virtuāliem piedāvājumiem, kas viņam tiek prezentēti svešvalodā. Uztverot svešo, centrālā nozīme ir vienlaicīgi pazīstamā uztveršanai, jo jaunās informācijas un iespaidu iekļaušana zināmajā un to savstarpēja sasaiste veido vēlamā mācību progresu.

Ieteikumi:

Saturs un metodes būtu jāizvēlas tā, lai bērns saglabātu un padziļinātu savu dabisko atvērtību pret jauno un mācību procesā attīstītu pašuztveri un citu uztveri.

Mācību materiāli būtu jāizvēlas tā, lai bērns

- pazīstamajā spētu atklāt svešo un svešajā – pazīstamo;
- svešo spētu pieņemt kā svešo;
- spētu mācīties apieties ar nedrošību un bailēm, kas rodas, sastopoties ar svešo.

Mācīšanās stratēģiju kompetences

Katrs izglītojamais atkarībā no savas individuālās ievirzes pieder kādam noteiktam mācīšanās tipam un var izveidot pats savus mācīšanās paņēmienus un stratēģijas, kurām valodas nodarbībās ir iespējams pievērsties pēc iespējas specifiskāk.

Mācīšanās ar visām maņām nozīmē arī to, ka bērns stiprina pašuztveri, precīzi novēro sevi un savus mācīšanās paradumus un tādējādi apzinās veidus, kādos viņš svešvalodu mācās visefektīvāk. Ja bērns tiek iepazīstināts ar iespējami daudzveidīgākām mācīšanās stratēģijām, viņš var atrast sev tīkamāko mācīšanās veidu un vēlāk patstāvīgi veidot savu mācīšanās procesu un mācīšanās ritmu.

Mācīšanās stratēģijas atvieglo svešvalodas mācīšanās procesu un acīm redzami veicina pozitīvu attieksmi pret svešvalodas apguvi un lietošanu. Tādējādi tiek atbalstīta arī citu svešvalodu apguve.

Ieteikumi:

- Jau agrīnajā svešvalodu apgūvē mācību saturam un metodēm būtu jābūt veidotiem tā, lai katram bērnam būtu iespēja mācīties novērot sevi un savus mācīšanās paradumus, pakāpeniski apzināties savu mācīšanās tipu un atklāt, ar kurām maņām viņš mācās visātrāk un visefektīvāk.
- Elementāru komunikācijas stratēģiju (piem., jautājumu uzdošana, žestu un mīmikas izmantošana) un atmiņas stratēģiju vingrināšana būtu jā sāk jau pietiekami agri.
- Bērniem jāsniedz iespēja iepazīt un izmēģināt mācīšanās pamatpaņēmienus, kas viņiem pakāpeniski paver ceļu uz patstāvīgu mācīšanos.

Lasītāja kompetence

Lasītāja kompetenci nedrīkst sajaukt ar lasīšanas kompetenci. Lasītāja kompetences attīstībai būtu jā sākas jau vecāku mājās vēl ilgi pirms apzinātas lasītprasmes apguves. Priekšā lasītu pasaku un stāstu klausīšanās, kopīga bilžu grāmatu „lasīšana“ un apspriešana iepazīstina bērnu ar lasīšanas un rakstu kultūru, attīsta prieku un interesi par lasīšanu un sagatavo patstāvīgai lasīšanai nākotnē. Jo rakstiem bagātāka būs bērna apkārtnē, jo pašsaprotamāk viņš uztvers rakstītā materiāla praktisko vērtību. Tādēļ rakstu kultūru ir ieteicams padarīt klātesošu jau agrīnā vecumā, piemēram, bērnudārzā.

Agrīnajā svešvalodu apgūvē šos procesus var pārņemt un turpināt attīstīt. Lasot priekšā nelielus tekstiņus, uzmanība būtu jāpievērš ne tikai saturiskajiem aspektiem, bet jāattīsta arī spriedzes elementu izjūta vai spēja pamanīt teksta tipam raksturīgās iezīmes („Reiz dzīvoja...“).

Agrīnajā svešvalodu apguves procesā veicinoša ietekme ir tādai ikdienas videi, kurā

- cilvēki, piem., vecāki vai vecākie brāļi un māsas, lasot rāda bērniem priekšzīmi,
- ir pieejams daudzveidīgi rakstiskie materiāli, kuriem bērns var brīvi piekļūt,
- ir pieejamas grāmatas priekšā lasīšanai un patstāvīgai atklāšanai,
- mācību vietā, piem., pirmskolā un sākumskolā, ir pieejami lasīšanas un rakstīšanas stūrīši,
- pieaugušie nepieciešamības gadījumā atbild uz bērna jautājumiem un tādējādi atbalsta lasīšanas apguves procesu.

Ieteikumi:

- Pirms bērni tuvāk iepazīst svešvalodas rakstību, viņiem būtu labi jāpārzina dzimtās valodas rakstība.
- Bērna ikdienas videi būtu jāpiedāvā pēc iespējas vairāk izdevību piekļūt rakstīgiem materiāliem, kas rosinātu ziņkārī par grāmatām (u.c.) un jau agri veicinātu vispārīgo interesi par lasīšanu.

NIRNBERGAS IETEIKUMI

AGRĪNAI SVEŠVALODU APGUBEI

PIEMĒROTS SATURS

Tematiski un valodiski mācību satura izvēli nosaka bērna intereses un viņa attīstība no mācīšanās psiholoģijas viedokļa. Saturam jāatbilst bērna interesēm un tās jāpaplašina, jāuzrunā viņa jūtas, jāveicina viņa ieinteresētība un aktivitāte, fantāzija un radošums, kā arī jātagādā viņam prieks.

Agrīnās svešvalodas apguves saturs papildina un diferencē pasaules skatījumu, ko bērns veido vai jau ir izveidojis dzimtajā valodā. Tas progresē semantiski un pragmatiski, bet gandrīz pilnībā atsakās no gramatiskās progresijas. Iespēju robežās saturs būtu jāpasniedz ar autentisku mācību materiālu palīdzību. Ir ieteicams izmantot vienkāršus teksta tipus, piemēram, pantīņus, dziesmas, izteicienus, pasakas, stāstus. Teksti, kas nav autentiski un tiek rakstīti mācību nolūkiem, jāveido atbilstoši autentiskiem teksta tipiem un autentiskai valodai, un tajos jāizmanto gan dialoga, gan stāstījuma formas.

Lai varētu attīstīt valodas kompetences klausīšanās, runāšanas, lasīšanas un rakstīšanas jomā un komunikatīvo kompetenci bērna ikdienas dzīvē, valodas apguvējam nepieciešams vārdu krājums un valodas struktūras, kas iederas bērna vidē. Mācību programmās būtu jānosaka ne tikai temati, bet arī tematu kontekstā apgūstamās struktūras, kuras būtu jāiekļauj bilžu un mācību grāmatās.

Izrunas apgūšanai jābūt neatņemamai mācību procesa sastāvdaļai. Ieteicams izmantot audio un audiovizuālos medijus, kuros dzirdami dzimtās valodas runātāji. Paralingvistiskie līdzekļi, piemēram, žesti un mīmika, kā arī citi lingvistiskie līdzekļi, kas cieši saistīti ar mērķvalodas lietojuma sociālo un kultūras dimensiju (sasveicināšanās frāzes, uzrunas, pieklājības frāzes u.c.), arī ir būtisks saturiskais elements agrīnajā svešvalodu apmācībā.

IETEIKUMI:

Mācību saturam agrīnajā svešvalodu apmācībā būtu jāpieskaras, piemēram, tālāk minētajiem vispārīgajiem tematiem un apzināti jāiepazīstina ar vārdu krājumu, kas atbilst šiem tematiem. Minētais saturs būtu jāiekļauj komunikatīvā kontekstā.

Temati un situācijas

- **Ikdienas dzīve un bērnu kultūra:**
Bērns dažādos kontekstos, piem., es un mana ģimene un draugi, bērnudārzs un skola, spēlēšanās, hobiji, sports, dzīvnieki, ceļošana, gadalaiki un laika apstākļi, ēšana un dzeršana, ķermenis un veselība, apģērbs, svētki un paražas, vides aizsardzība un saudzīga attieksme pret vidi u.c.
- **Vispārīgi aspekti:**
Iepriekš minētie temati sniedz jaunu pieredzi un atziņas par cilvēkiem un vidi.

- **Kultūra un ģeogrāfija starpkultūru aspektā:**

Ar piemēru starpniecību iepazīt mērķvalodas valsts ikdienu, tradīcijas un paražas un salīdzināt tās ar savu vidi.

Vārdu krājums

- Iepriekš minēto tematu un situāciju ietvaros būtu jāapgūst bērniem piemērots vārdu krājums, kas, ja vien iespējams, ietver visas vārdšķiras.

Izvēloties izrunai būtisku saturu un valodas struktūras, būtu jāievēro šādi aspekti:

Izruna

- Pareizai izrunai un intonācijai uzmanība būtu jāpievērš jau no paša sākuma.
- Bērnam, kas mācās, būtu jāpalīdz apzināties atšķirības starp dzimto valodu un svešvalodu.
- Apgūstot izrunu, būtu jāizmanto gan klausīšanās, gan runāšanas vingrinājumi.

Valodas struktūras un valodas lietojums

- Valodas struktūras un valodas lietojums Komunikatīvie nodomi būtu jāietver vienkāršās sintaktiskajās struktūrās (galvenokārt vienkāršos teikumos), īpaši tad, ja runa ir par produktīvo darbību tiešā mutiskajā komunikācijā. Uz sapratni vērstos tekstos (klausāmajos un lasāmajos tekstos) pakāpeniski var ieviest arī sarežģītākas struktūras valodas receptīvo prasmju pilnveidošanai.
- Neliels ieskats gramatikas likumos un valodas likumsakarībās var veicināt labāku izpratni agrīnajā svešvalodu apmācībā un veido pamatu turpmākajai valodas refleksijai. Tomēr to nedrīkst jaukt ar gramatikas mācīšanu, un tam būtu jāizriet no komunikatīvajiem vai saturiskajiem aspektiem. Shematiski vingrinājumi, deduktīva pieeja gramatikas likumu skaidrošanā un metalingvistisku jēdzienu izmantošana nekādā gadījumā neatbilst četrus līdz desmit gadus vecu bērnu kognitīvās attīstības pakāpei un neved pie vēlamā mērķa – valodas lietošanas komunikācijas procesā.

Kā tiešās komunikācijas neatņemama sastāvdaļa pie būtiskiem agrīnās svešvalodu apmācības satura elementiem pieskaitāmi arī ekstralingvistiskie un paralingvistiskie līdzekļi:

Neverbālie komunikācijas līdzekļi

- Komunikācijas situācijās būtu jāizmanto gan atbalstošas praktiskās darbības (kaut ko parādīt, atdarināt kādu darbību u.c.), gan atbilstoši ķermeņa valodas paralingvistiskie līdzekļi (žesti, mīmika, stāja, fiziskais un acu kontakts u.c.). Kultūras īpatnību dēļ paralingvistiskajiem līdzekļiem var būt izšķiroša loma attiecībā uz komunikācijas izdošanos vai neizdošanos.

NIRNBERGAS IETEIKUMI METODISKIE UN DIDAKTISKIE PRINCIPI

[Principi attiecībā uz mācību mērķiem un saturu](#)

Agrīnajā svešvalodu apgūvē būtu jāuzrunā bērna personība tās kopumā, ņemot vērā bērna pamatvajadzības. Līdzās fāzēm, kurās notiek intensīvs darbs ar jauno valodu un kultūru, jāparedz „miera“ fāzes pārdomām un koncentrēšanās attīstībai, kā arī bērna motorisko vajadzību apmierināšanai.

Turpmāk minētie principi attiecas uz faktoriem, kas nosaka mācību norisi, un tādējādi pieskaras iepriekšējās nodaļās aplūkotajiem aspektiem. Katram no šiem principiem ir vienlīdz liela nozīme, nosakot agrīnās svešvalodu apguves panākumus.

- Mācību uzmanības centrā ir jābūt bērnam.
- Audzinātājam un skolotājam ir jāzina un jāņem vērā bērnu individuālās fiziskās un sensoriskās mācību vajadzības un tādējādi svešvalodu apguves ietvaros jāveicina viņu emocionālo, sociālo un motoriski kompetenču attīstība.
- Mērķi, temati, saturs un mācību formas jādefinē tā, lai tiem būtu saistība ar bērna dzīvi un pieredzi. Tiem vajadzētu būt nozīmīgiem un izmantojamiem bērna ikdienas dzīvē.
- Atbilstoši bērna attīstības pakāpei galvenais mācību priekšmets īpaši mācību sākumposmā ir dzirdētā un runātā valoda.
- Lasīšana un rakstīšana pirm skolā un sākumskolas pirmajos gados jāievieš vēlāk un pakāpeniski. Uztvere ir pirms producēšanas, sapratne – pirms runāšanas, runāšana – pirms rakstīšanas. Struktūras tiek skaidrotas minimāli vai vispār netiek skaidrotas.
- Valodas zināšanas jāattīsta spirālveida progresijā.
- Konceptijas, kas valodu apguvi redz ciešā saistībā ar satura mācīšanu, ļauj izmantot atvērtākas mācību formas, piemēram, starppriekšmetu mācības.

Principi attiecībā uz mijiedarbību mācību grupā

- Bērniem ir jāņem vērā individuālais mācību progress grupā un jāattīsta cieņa citam pret citu.
- Bērniem jāļauj piedalīties lēmumu pieņemšanā par mācību procesā veicamajiem uzdevumiem.
- Komunikācijas procesā grupā bērniem citam citu jāatbalsta.

Principi attiecībā uz mācību paņēmieniem

- Bērniem apgūstot svešvalodu, mācību procesam jābūt orientētam uz spēlēm un darbībām.
- Noteikumi un sakarības bērniem jāapgūst ar piemēru palīdzību, jāimitē un eventuāli jāatklāj pašiem (induktīvā, respektīvi, atklājošā mācīšanās).
- Visās mācību fāzēs jāizmanto pēc iespējas vairāk atšķirīgu mācīšanās kanālu, lai tādējādi sniegtu optimālu atbalstu visiem mācīšanās tipiem (multisensoriska/holistiska mācīšanās, izmantojot dzirdi, redzi, tausti, ožu, lasīšanu, kustības, runāšanu, rakstīšanu, zīmēšanu).
- Lai atvieglotu mācīšanās procesu, jāizmanto piemēri un ilustrācijas; nelieli un secīgi, un iekšēji diferencēti uzdevumi veicina sapratnes un pielietošanas procesu.
- Bieža sociālo formu (individuālais darbs, darbs pāri, darbs mazā vai lielā grupā) un mācību organizācijas formu (mācību pieturas, mācīšanās scenāriji, projektu darbs) maiņa nodrošina dažādību; tas veicina interesi un koncentrēšanos.
- Dažādas metodiskās pieejas (Total Physical Response, naratīvā pieeja u.tml.) jāizmanto saskaņā ar mērķiem un saturu un, ja to pieļauj mācību situācija, savstarpēji jākombinē.
- Agrīnajā svešvalodu apgūvē bērnu nesteidzina runāt; viņš vispirms klausās, saprot, uzņem un bieži reaģē tikai pēc ilgāka laika, piemēram, imitējot svešvalodas vārdus vai iekļaujot tos dzimtajā valodā runātos teikumos.

- Audzinātāja vai skolotājs iespēju robežās runā tikai svešvalodā, bet dara zināmu, ka saprot bērnus, ja viņi runā dzimtajā valodā. Agrīnās svešvalodu apguves galvenais princips ir: svešvalodu – pēc iespējas vairāk, bet dzimto valodu – ne vairāk kā nepieciešams.
- Skolotājam precīzi jāzina, kāda ir bērnu līdzšinējā valodu mācīšanās pieredze, un jāņem vērā individuālā daudzvalodība, respektīvi, indivīdu vispārējās valodas zināšanas, un iespēju robežās jāizmanto tās mācībās. Piemērotās situācijās, paretam bērniem pieņemamā veidā norādot uz līdzību ar dzimto valodu vai pat citām bērna apkārtnē esošām valodām, iespējams veicināt bērna valodas apziņu.
- Skolotājam būtu nekavējoties jāsniedz atgriezeniskā saite par bērna sekmīgu dalību mācībās; pozitīvam pastiprinājumam ir īpaši motivējoša iedarbība.
- Kļūdas ir normāla parādība valodas prasmju pilnveidošanas procesā. Tām jāpievēršas, izmantojot atgriezeniskās saites stratēģijas. Kļūdu labošana nedrīkst pārtraukt mutisko valodas producēšanas procesu.

Principi attiecībā uz mācību atmosfēru un mācību vietu

- Skolotājs rūpējas par bērniem atbilstošu, nepiespiestu atmosfēru, kurā nevalda bailes un kas vienlaikus sniedz impulsus, piedāvā izaicinājumus un palielina gatavību līdzdarboties.
- Ja iespējams, svešvalodu apmācība notiek stabilā, nemainīgā mācību vidē, piemēram, vienā un tajā pašā telpā vai mācību stūrītī, lai tādējādi nodrošinātu telpiskos priekšnoteikumus bērnu uzmanības un koncentrēšanās spēju veicināšanai.
- Mācību vietai jābūt aprīkotai tā, lai nepieciešamie materiāli un ierīces būtu viegli pieejami un izmantojami. Tas nodrošina netraucētu mācību gaitu un novērš to, ka bērni, audzinātājas vai skolotāji mācību ikdienā rada nevajadzīgu kņadu vai nemieru.
- Skaidras struktūras (piemēram, attiecībā uz laika plānošanu, noteiktiem rituāliem vai sēdvietu izkārtojumu), kuras var padarīt par rutīnu, piemēram, izmantojot uzlīmes vai vienojoties mutiski, automatizē mācīšanās procesus un apmierina bērna vajadzību pēc skaidri noteiktas norises.

Principi attiecībā uz mācību materiāliem un medijiem

- Mediji (īpaši „jaunie mediji”) būtu jāizmanto mērķtiecīgi, pārdomāti un ierobežotu laika posmu.
- Izmantojot autentiskus materiālus un medijus (pantiņus, dziesmas, stāstus, bērnu grāmatas, uzskates līdzekļus, televīzijas pārraides, filmas), vienlaikus tiek mācīta valoda un kultūra.
- Mācību materiāliem ir ne tikai jāiepazīstina ar valodu un kultūru, bet arī jādod iespēja praktiski iepazīti saudzīgu attieksmi pret vidi.

IETEIKUMS:

Lai valodas apguves procesā redzeslokā paturētu bērna vispārīgo attīstību, iepriekš minētie metodiskie un didaktiskie principi būtu jāpiemēro atbilstoši mācību situācijai.

NIRNBERGAS IETEIKUMI MEDIJI

Mūsdienās mediji ienāk arī bērnu dzīvē. Saskaņā ar kādu pētījumu Vācijā bērnu iecienītākais un visbiežāk izmantotais medijs ir televīzija, no kuras stipri atpaliek audiokasetes un bilžu grāmatas ⁽¹⁾. Mediji ir neatņemama bērnu dzīves daļa, un mediju radīto iespaidu pārstrādāšana ir būtiska bērnu pieredzes veidošanas sastāvdaļa. Tādēļ, norobežojoties no diskusijām, kas mediju virzienā raida kritiku, arī medijiem būtu jāspēlē nozīmīga loma bērnu agrīnajā audzināšanā un izglītībā. Mediju izmantošanas lietderību nosaka to kvalitāte, loģiskā pedagoģiskā integrācija un individuālā uzraudzība no vecāku, audzinātāju vai skolotāju puses. Ja mediji tiek izmantoti bērnam piemērotā veidā, tie var pozitīvi ietekmēt mācību procesu. Tie veicina mācību procesa dažādību, paver multisensoriskas mācīšanās iespējas un ļauj īstenot individuālu pieeju bērnam. Tie var sekmēt arī koncentrēšanās un atmiņas spējas attīstību.

Agrīnajā svešvalodu apgūvē mediji – t.i., visa veida spēles un mācību materiāli, kā arī elektroniskie mediji – dažādos veidos transportē mācību saturu. Mediji var ierosināt, pavadīt, veicināt mācīšanās procesu, padziļināt to, pateicoties atkarības iespējai, kā arī fiksēt un dokumentēt rezultātus. Turpretī nekontrolēta mediju izmantošana var apgrūtināt un kavēt mācīšanos.

Bērnu apmācībā vislabāk piemēroti ir tiešajā apkārtnē un dabā sastopami, reāli priekšmeti, rotaļlietas, rokas lelles, galdiņspēles, kauliņu spēles un cita veida spēles. No drukātajiem medijiem visbiežāk tiek izmantotas attēlu un vārdu kartītes, bilžu grāmatas, mācību grāmatas, žurnāli, kā arī uzlīmes un dažādi plakāti. Tos papildina mediji, kam nepieciešams tehniskais atbalsts, – audioieraksti, fotogrāfijas un filmas, CD-ROM, interneta materiāli un e-pasts. Digitālā fotogrāfiju apstrāde, elektroniskās komunikācijas formas vai tādi palīg līdzekļi kā interaktīvā tāfele bērniem šķiet ļoti pievilcīgi un jau agrīnajā svešvalodu apmācībā var sniegt noderīgas zināšanas, un ievērojami veicināt mācīšanās motivāciju.

Saskarsmē ar medijiem bērni ir ļoti aktīvi un ar ierīcēm labprāt rīkojas paši, turklāt ļoti patstāvīgi. Tikai konkrētā pieredze ar medijiem var attīstīt īstenu kompetenci. Audzinātāji ar svešvalodas specializāciju vai svešvalodas skolotāji izmanto gan autentiskus, gan adaptētus vai īpaši mācību nolūkiem izstrādātus materiālus un medijus. Izmantojot adaptētus vai didaktiski apstrādātus materiālus, uzmanību ieteicams pievērst tam, lai tie, neraugoties uz mācību nolūkā vienkāršoto formu un saturu, pēc iespējas vairāk līdzinātos autentiskajiem izejas materiāliem.

IETEIKUMI:

- Gan tradicionālo, gan „jauno” mediju izvēlei un izmantošanai būtu jābūt balstītai uz agrīnās svešvalodu apguves mērķiem, saturu un metodiskajiem un didaktiskajiem principiem.
- Neatkarīgi no mediju veida tie būtu jāizmanto ierobežotā apmērā un saprātīgi. Mediji nedrīkst kļūt par pašmērķi, bet tiem jāveicina un jābagātina mācību process.
- Mediju izmantošana kalpo gan valodas apguves procesam, gan mediju izglītībai un mediju kompetences attīstīšanai. Mediju pieredze bērniem būtu jāgūst audzinātāju un

skolotāju uzraudzībā, lai bērni, no vienas puses, izprastu mediju lietošanu un, no otras puses, iemācītos novērtēt konkrēto mediju nozīmi sev personīgi.

- Audzinātājām un skolotājiem būtu jāspēj saskatīt bērnu pieredzi ar medijiem, kuru viņi ienes nodarbībās (un kas izpaužas kā lomu spēles, centieni pārstrādāt pieredzēto, pārrunas ar citiem bērniem par televīzijas raidījumiem u.tml.), un tā jāizmanto, lai labāk izprastu bērna mācīšanās procesu.
- Bērniem ļoti patīk darboties pašiem, tādēļ darbā ar medijiem būtu jāatbalsta viņu vēlme uzņemties aktīvu lomu.

Quellenangaben

^[1] Vgl. Feierabend / Mohr (2004)

NIRNBERGAS IETEIKUMI

DIAGNOSTICĒJOŠĀ PĀRBAUDE, ZINĀŠANU LĪMEŅA NOTEIKŠANA, VĒRTĒŠANA

Audzinātājiem un skolotājiem, kuri bērnu mācīšanos vēlas vadīt atbildīgi, ir būtiski novērot, dokumentēt un nepārtraukti reflektēt mācīšanās procesus agrīnajā svešvalodu apgūvē. Tādējādi viņi var ievērot katra bērna īpašās spējas un intereses un tās mērķtiecīgi veicināt. Tomēr arī vecākiem un galvenokārt pašiem bērniem svešvalodas apguve jāizjūt kā apzināta darbība. Tādējādi bērni pamazām iemācās paši vadīt mācīšanos un izmantot to savu mērķu sasniegšanai. Principā bērna mācīšanās procesu var nepārtraukti uzraudzīt un dokumentēt audzinātāja vai skolotājs, vai arī bērns ar pašnovērošanas palīdzību mācās arvien patstāvīgāk izvērtēt savus sasniegumus.

Pirmajā gadījumā bērni saņem atgriezenisko saiti par savu valodas apguves līmeni un ieteikumus tālākajai attīstībai. Sarunas ar skolotāju, sajūta, ka pat nelieli panākumi tiek ievēroti un arī novērtēti, motivē turpināt mācīšanos. Skolotāja piezīmes ļauj secināt, kuri mācīšanās paņēmieni valodas apguves procesu ietekmē īpaši labvēlīgi.

No otras puses, mācot bērnam pašnovērošanu, tiek sperts pirmais solis refleksijas virzienā un notiek pakāpeniska pāreja uz paša vadītu mācīšanos. Zināšanu līmeņa noteikšana šādā veidā stiprina „es“ izjūtu un veicina personības attīstību.

Izvērtēšanas rezultāti sniedz skolotājiem atgriezenisko saiti par viņu pašu metodiskā un didaktiskā darba veiksmi vai arī neveiksmi. Atsevišķi bērnu rakstīti dokumenti vai izpildīti uzdevumi sniedz informāciju par bērna lingvistisko un sociālo attīstību. Izvērtēšanas rezultāti lielā mērā var kalpot par mācību plānošanas, realizēšanas un refleksijas atskaites punktu.

Zināšanu līmeņa noteikšana pašizvērtēšanas ceļā arī vecākiem sniedz atgriezenisko saiti par bērna mācību progresu, turklāt no bērna perspektīvas. Tādējādi viņiem ir vieglāk pieņemt un atbalstīt arī skolotāja viedokli. Mācīšanās dienasgrāmatas, kuras bērni aizpilda mājās un ilustrē, piemēram, ar fotogrāfijām vai zīmējumiem par savu ģimeni un mājām, sniedz bērnam un vecākiem iespēju diskrētā veidā pavēstīt savas personīgās intereses. Savukārt skolotājam tās sniedz papildu informāciju, kas veicina atvērtu un partnerībā balstītu saskarsmi.

Ja mācību procesa dažādie aspekti tiek dokumentēti jau no paša sākuma, pastāv daudz lielākas iespējas izvairīties no tā, ka, pārejot uz nākamās pakāpes skolu, bērniem tiek uzstādītas pārāk zemas vai pārāk augstas prasības. Mācību plānošanas procesā individuālās zināšanu līmeņa atšķirības būtu iespējams novērst, piemēram, mērķtiecīgi veidojot skolēnu grupas. Tātad izvērtēšana kalpo mērķim mācību procesu, tā atsevišķos soļus un to secību padarīt izsekojamu. Tomēr ne tikai rezultāti noteiktu laika periodu beigās, bet pirmām kārtām individuālie apstākļi un pūles sniedz impulsus turpmākajai rīcībai.

Mācību progresa noteikšanas paņēmieniem nevajadzētu atšķirties no ierastajām darbībām un uzdevumiem, kas bērniem pazīstami no ikdienas mācību procesa. Ne skolotāju veikta zināšanu līmeņa pārbaude, ne bērnu pašnovērošana un pašrefleksija nenotiek kontroles nolūkā un nedrīkst radīt bailes vai spiedienu sasniegt labākus rezultātus. Pirmskolā un sākumskolas pirmajos gados ir ieteicams pilnībā atteikties no atzīmēm un aprobežoties ar vārdisku vērtējumu un mācīšanās paradumu aprakstu, un tādējādi noteikt kompetenču attīstības līmeni. Pat atturīga rezultātu mērīšana vai pat vērtēšana var laupīt bērniem mācīšanās prieku un mazināt motivāciju turpināt mācības.

Bērnudārzā, pirmskolā un sākumskolas pirmajās klasēs bērnu spēju saprast svešvalodu var pārbaudīt, aicinot reaģēt (ar mīmiku, žestiem, kustībām, zīmējumiem u.tml.) uz stāstīto vai priekšā lasīto. Vēlāk zināšanu līmeņa noteikšanai var izmantot arī citas prasmes. Tomēr vienmēr būtu jāizvairās no vienkāršas zināšanu atprasīšanas, bet jācenšas atrast pēc iespējas radošāku zināšanu līmeņa noteikšanas un eventuāli arī snieguma vērtēšanas veidu, lai mācību process netiktu reducēts uz vienkāršu zināšanu pārbaudi.

Valodu portfelis ir instruments zināšanu līmeņa noteikšanai un dokumentē gan valodas apguves procesu, gan bērnu pieredzes līmeni. Priekšnosacījums tā izmantošanai ir bērna pašnovērošanas un pašvērtēšanas spējas, kas pakāpeniski palielinās un kurām pamatu licis skolotājs.

Eiropas Padome ir ierosinājusi izstrādāt oficiālus, attiecīgo valstu specifikai atbilstošus „Eiropas Valodu portfeļus“. Šāds portfelis sastāv no trīs daļām – valodu biogrāfijas, dosjē un valodu pase. Visus šos dokumentus varētu izveidot jau agrīnā vecumā, bērnam uzsākot mācības.

- „Valodu biogrāfija“ ietver valodas apguvēja sniegtu informāciju par viņa svešvalodu apguves pieredzi, mācīšanās pieredzi un starpkultūru pieredzi, pašvērtējuma tabulu veidlapas, ar kuru palīdzību iespējams noteikt savu zināšanu līmeni, mācību mērķu veidlapas, kas palīdz plānot savas mācības un izstrādāt sev atbilstošus mācīšanās veidus u.c.
- „Dosjē“ ir paša izvēlētu mācību rezultātu krājums (attēli, sacerējumi, dzejoļi, CD, plakāti u.c.)^[1].
- „Valodu pase“ sniedz pārskatu par portfeļa īpašnieka valodu prasmēm atbilstoši kompetences līmeņiem, un to aizpilda skolotājs.
- Atkarībā no vecuma grupas šīs trīs sastāvdaļas izmantojamas atšķirīgā apmērā. Bērnudārzā galvenokārt tiek izmantots dosjē, kas kalpo par pamatu mācīšanās progresa izvērtēšanai. Sākumskolā bērnus var pakāpeniski iepazīstināt ar darbu pie savas valodu biogrāfijas^[2].

Līdzās pašvērtējumam portfelis piedāvā iespēju citām personām (vecākiem vai, pārejot uz jaunu skolu vai uz nākamo izglītības pakāpi, – skolotājiem) gūt informāciju par portfeļa īpašnieka zināšanu līmeni. Valodu portfelis ir īpaši noderīgs, pārejot no vienas izglītības pakāpes uz augstākas izglītības pakāpes skolu. Tomēr portfelis nav liecība vai zināšanu apliecinājums, bet gan sava veida dienasgrāmata, kas tiek pildīta individuāli un kuras mērķis ir būt noderīgai bērnam personīgi. Nav ieteicams institūciju spiediena rezultātā portfeļa veidošanu padarīt par obligātu skolotāju un skolēnu uzdevumu^[3].

IETEIKUMI:

- Agrīnajā svešvalodu apgūvē bērnu progress jāaplūko galvenokārt mācīšanās procesu kontekstā. Būtu jāizvairās no pārāk izteiktas koncentrēšanās uz mācību rezultātu.
- Katrs izvērtēšanas process būtu rūpīgi un ilgstoši jāplāno un jāuzrauga.
- Viens no iespējamiem zināšanu līmeņa noteikšanas instrumentiem ir valodu portfelis. To ieteicams ieviest jau bērnudārzā un turpināt pildīt arī sākumskolā un pamatskolā, tādējādi nodrošinot bērna mācību biogrāfijas nepārtrauktību.

Quellenangaben

^[1] Rau/Legutke (2008)

^[2] Skat. Kolb (2008)

^[3] Skat. Burwitz-Melzer (2008) valodu portfeļa modeli, kas aptver vairākas skolu formas.

NIRNBERGAS IETEIKUMI LITERATŪRA

© Goethe-Institut

Apeltauer Ernst, Hoppenstedt Gila (2010):

Meine Sprache als Chance – Handbuch zur Förderung der Mehrsprachigkeit, Troisdorf

Ammon Ulrich (2003):

Sprachenpolitik in Europa – unter dem vorrangigen Aspekt von Deutsch als Fremdsprache (I); in: Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer, H. 4/2003, S. 195 – 209

Bleyhl Werner (Hrsg.) (2000):

Leistung und Leistungsbeurteilung. In: Fremdsprachen in der Grundschule. Grundlagen und Praxisbeispiele. Hannover. S. 28 – 34

BIG-Kreis (2005):

Standards, Unterrichtsqualität, Lehrerbildung – Empfehlungen des BIG-Kreises. 2. Aufl. München

BIG-Kreis (2007):

Standards für die Lehrerbildung. Empfehlungen des BIG-Kreises. München

BIG-Kreis (2008):

Lernstandsermittlung, Förderung und Bewertung im Fremdsprachenunterricht der Grundschule. München

BIG-Kreis (2009):

Fremdsprachenunterricht als Kontinuum. Der Übergang von der Grundschule in die weiterführenden Schulen. München

Burwitz-Melzer Eva (2008):

Ein neues Portfolio für den Fremdsprachenunterricht – Übergang und Selbstevaluation. In: Grau, Maike/Legutke, Michael (Hrsg.): Fremdsprachen in der Grundschule. Auf dem Weg zu einer neuen Leistungskultur. Frankfurt/M.: Grundschulverband. Arbeitskreis Grundschule, Reihe: Beiträge zur Reform der Grundschule, 126, S. 170 – 193

Edelenbos Peter & Johnstone Richard & Kubanek Angelika (2006):

Die wichtigsten pädagogischen Grundsätze für die fremdsprachliche Früherziehung.

Sprachen für die Kinder Europas. Forschungsveröffentlichungen, gute Praxis und zentrale Prinzipien. Endbericht der Studie EAC 89/04 (lot 1). Brüssel: Europäische Kommission (01.02.2010)

Edelenbos Peter & Kubanek Angelika (2007):

Fremdsprachen Frühbeginn: Einzigartige Lernchancen nutzen. Zu den Ergebnissen der Studie EAC 89/04 für die Europäische Kommission. Frühes Deutsch, 16. Jahrgang, Heft 10, S. 26 – 38

Empfehlung 1383 (1998) der Parlamentarischen Versammlung des Europarates. Schlussfolgerungen des Vorsitzes. Europäischer Rat (Barcelona) 15. und 16.03.2002, Art. 44

Engel Gaby & Groot-Wilken Bernd & Thürmann Eike (Hrsg.) (2009):

Englisch in der Primarstufe – Chancen und Herausforderungen. Evaluation und Erfahrungen aus der Praxis. Berlin

Europarat (2001):

Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen, Berlin

Eurydice (2001):

Europäische Informationsstelle: Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa. Brüssel

Eurydice (2005):

Europäische Informationsstelle: Schlüsselzahlen zum Sprachenlernen in Europa. Brüssel

Fthenakis Wassilios u.a. (2009):

Natur-Wissen schaffen. Bd. 5 Frühe Medienbildung, Troisdorf

Fthenakis Wassilios (01/2010):

Bildung ohne Übergänge, in: Bildung spezial, Seelze, S. 21/22

Feierabend Sabine, & Mohr Inge (2009):

Mediennutzung von Klein- und Vorschulkindern. Ergebnisse der ARD/ZDF-Studie „Kinder und Medien 2003“, in: Media Perspektiven, H.9/2004, S. 453 – 461, zitiert in: Dieter Spanhel, „Gezittert habe ich, aber spannend war's.“ Wie gehen wir mit den von Medien ausgelösten Gefühlen im Kindergarten um? In: Eva Geisler (u.a.): Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, Bingen S. 14

Gehrmann Siegfried (2007):

Mehrsprachigkeit, Sprachenpolitik und DaF-Lehrerbildung im Wandel. In: Germanistentreffen Deutschland – Süd-Ost-Europa, 2. – 6.10. 2006. Dokumentation der Tagungsbeiträge. Bonn: DAAD. S. 181 – 202

Gehrmann Siegfried (2009):

Europäische Bildung und Mehrsprachigkeit: Grundprobleme auf dem Weg zu einem europäischen Bildungsraum. In: Magerski, Christine/Lacko Vidulic, Svjetlan (Hrsg.):

Literaturwissenschaft im Wandel. Aspekte theoretischer und fachlicher Neuorganisation. Wiesbaden, S. 29 – 46

Geisler Eva (u.a.) (2009):

Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, Bingen, S. 15

Grau Maike & Legutke Michael (Hrsg.) (2008):

Fremdsprachen in der Grundschule. Auf dem Weg zu einer neuen Lern- und Leistungskultur. Frankfurt: Grundschulverband

KOM (2003):

[449 Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt: Aktionsplan 2004 – 2008](#), Stand: 06.04.2010

KOM (2005):

596 Eine neue Rahmenstrategie für Mehrsprachigkeit, Stand: 06.04.2010

KOM (2005):

356 Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament und den Rat. Europäischer Indikator für Sprachkompetenz, Stand: 15.04.2010

Kolb Annika (2007):

Portfolioarbeit. Wie Grundschul Kinder ihr Sprachenlernen reflektieren. Tübingen

Kolb Annika (2008):

„Da können wir wissen, was wir wissen“. Wie Kinder ihr sprachliches Können einschätzen. In: Grau, Maike & Legutke, Michael (Hrsg.), Frankfurt, S. 194 – 210

Krumm, Hans-Jürgen (2003):

Curriculare Aspekte des interkulturellen Lernens und der interkulturellen Kommunikation. In: Bausch, Karl-Richard/Christ, Herbert/Krumm, Hans-Jürgen (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht, Tübingen/Basel, 4. Aufl., S. 138-144

House Juliane (2008):

What Is an ‚Intercultural Speaker‘? In: Alcón Soler, Eva/Safont Jordá, Maria Pilar (Hrsg.): Intercultural Language Use and Language Learning. Berlin, S. 7 – 21

Legutke Michael (Hrsg.) (1997):

Sprachenlernen, Primarschule, Unterrichtsanalyse. München: Goethe-Institut (= Standpunkte zur Sprach- und Kulturvermittlung Nr. 6)

Legutke Michael (2006):

Englisch in der Grundschule – und dann? Anmerkungen zur Didaktik der Mehrsprachigkeit. In: Martinez, Hélène/Reinfried, Marcus (Hrsg.): Mehrsprachigkeitsdidaktik gestern, heute und morgen. Festschrift für Franz Joseph Meißner zum 60. Geburtstag. Tübingen (Gießener Beiträge zur Fremdsprachendidaktik), S. 293 – 304

Legutke Michael & Müller-Hartmann Andreas & Schocker-von-Ditfurth Marita (2009):

Teaching English in the Primary School. Stuttgart

Orešič Herta (2002):

Zwei Fremdsprachen im Grundschulcurriculum. In: 4. Internationale Zagreber Konferenz. Europa – Mitteleuropa – Mittelmeerraum. Mehrsprachigkeit als Voraussetzung kultureller Vielfalt und Integration in Europa. KD-Info. Praxisorientierte Zeitschrift der kroatischen DeutschlehrerInnen. Jg. 11/Nr.20 – Sonderheft – Konferenzbericht 2001, S. 66 – 71

Rau Natalie & Legutke Michael (2008):

Sprachliches Können dokumentieren und präsentieren. Anmerkungen zur Arbeit mit dem Dossier (der „Schatztruhe“) des Juniorportfolios. In: Grau, Maike & Legutke, Michael (Hrsg.), S. 211 – 231

Röber Christa & Müller Claudia (2008):

Der Aufbau von professionellem sprachlichem Wissen als Voraussetzung für eine kompetente Sprachförderung vorschulischer Kinder. Eine Expertise. Freiburg

Rösler Dietmar (2007):

E-Learning Fremdsprachen – eine kritische Einführung. Tübingen

Spanhel Dieter (2009):

„Gezittert habe ich, aber spannend war´s.“ Wie gehen wir mit den von Medien ausgelösten Gefühlen im Kindergarten um?, in: Eva Geisler (u.a.), Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, S. 15

Tracy Rosemarie (2007):

Wie Kinder Sprachen lernen. Und wie wir sie dabei unterstützen können. Tübingen

Zarate Genevieve (1997):

Introduction. In: Byram, Michael/ Zarate, Genevieve (ed.): The sociocultural and intercultural dimension of language learning and teaching. Strasbourg: Council of Europe Publishing, S. 7 – 14